

**ФУНДАМЕНТАЛЬНЕ
ДОКТОРСЬКЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
О. І. ВИГОВСЬКОГО
НА ТЕМУ
«ІНСТИТУТ ЦІННИХ ПАПЕРІВ
В МІЖНАРОДНОМУ
ПРИВАТНОМУ ПРАВІ»¹**

31 травня 2012 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.001.10 Київського національного університету імені Тараса Шевченка було захищено дисертацію Виговського Олександра Ігоровича на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему: «Інститут цінних паперів в міжнародному приватному праві» за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Дисертаційну роботу виконано на кафедрі міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка; науковий консультант – Довгерт Анатолій Степанович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ця дисертація стала першим у вітчизняній науці міжнародного приватного права комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем регулювання правовідносин щодо цінних паперів, обтяжених іноземним елементом. В Україні та інших країнах пострадянського простору донині практично не було жодних досліджень дисертаційного та монографічного рівня, присвячених вивченню феномену цінних паперів у міжнародному приватному праві. Водночас динаміка процесів глобалізації ринків цінних паперів, активізація процесів уніфікації колізійних та матеріальних норм у сфері регулювання цінних паперів визначають надзвичайну актуальність наукових досліджень у цій сфері. Пошук найбільш оптимальної моделі міжнародного приватноправового регулювання транскордонного випуску та обігу цінних паперів являє собою наукове завдання світового масштабу, і дисертаційне дослідження О. Виговського стало істотним внеском у його реалізацію.

Пріоритетність цього напрямку дослідження обумовлена не лише необхідністю усунення наявних прогалин у теорії міжнародного приватного права, а й

¹ *Виговський О. І.* Інститут цінних паперів в міжнародному приватному праві : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / О. І. Виговський. — К., 2012. — 34 с. ; *Виговський О. І.* Інститут цінних паперів в міжнародному приватному праві : монографія / О. І. Виговський — К. : Київський університет, 2011. — 447 с.

загальними потребами реформування вітчизняного законодавства у сфері обігу цінних паперів та фондового ринку, розроблення ефективної моделі правового регулювання відносин щодо цінних паперів, які обтяжені іноземним елементом. Сьогодні ні Закон України «Про міжнародне приватне право», ні Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» не містять необхідних положень для регулювання правових відносин у сфері транскордонного обігу цінних паперів і не вирішують колізійне питання щодо цінних паперів. Давно назріла потреба у науковому розробленні нових концептуальних підходів, які можуть слугувати за основу при вдосконаленні існуючих та прийнятті нових нормативно-правових актів у сфері обігу цінних паперів, і, зокрема, тих положень, які стосуються транскордонних правочинів з цінними паперами.

На основі ретельного аналізу переважно іноземних наукових джерел, ґрунтовного вивчення та узагальнення нормативно-правових документів з регулювання відносин щодо цінних паперів, обтяжених іноземним елементом, іноземної судової практики з розгляду відповідних справ, дисертантом було розглянуто основні проблеми колізійного та матеріально-правового регулювання цінних паперів у міжнародному приватному праві, його сучасні тенденції, а також зроблено цілу низку теоретично обґрунтованих висновків, які становлять наукову новизну роботи.

До основних положень дисертаційної роботи О. Виговського належить, зокрема, теоретико-методологічне обґрунтування доцільності виділення окремого інституту цінних паперів у системі міжнародного приватного права. Автор дисертації обґрунтовує наявність усіх передумов для інституціоналізації норм щодо цінних паперів у межах міжнародного приватного права як специфічної, структурованої та достатньо відокремленої нормативної системи, і робить висновок про те, що цей інститут має комплексний та міжгалузевий характер. Визнання наявності цього інституту на доктринальному рівні, безумовно, приверне увагу інших науковців до подальшого розроблення численних проблемних питань, пов'язаних із його функціонуванням.

Важливі наукові результати були одержані дисертантом під час аналізу механізму колізійного та матеріально-правового регулювання емісійних цінних паперів у міжнародному приватному праві. У цьому контексті автор дисертації ґрунтовно проаналізував основні здобутки зарубіжної доктрини стосовно способів вирішення колізійного питання щодо емісійних цінних паперів, систематизував основні наукові підходи до його розв'язання, узагальнив судову практику зарубіжних країн у цій сфері та запропонував механізм вирішення колізій щодо цінних паперів залежно від форми їх випуску. Цей механізм ґрунтується на ідеї відокремленого колізійно-правового регулювання речових прав на цінний папір та зобов'язальних прав з цінного папера, а також необхідності встановлення різних колізійних принципів щодо цінних паперів різних форм випуску. На основі такого підходу дисертант розробив конкретні пропозиції стосовно доповнення законодавства України з міжнародного приватного права колізійними нормами відносно цінних паперів, що дозволить подолати істотну прогалину у вітчизняній системі колізійного регулювання.

У межах дисертації проаналізовано також особливості так званої «системи опосередкованого володіння емісійних цінних паперів», виникнення якої стало важливим викликом для світової юридичної науки з огляду на необхідність вирішення складних питань теоретичного та прикладного характеру. Дисертант вперше у вітчизняній науці міжнародного приватного права провів

фундаментальне дослідження основних засад функціонування системи опосередкованого володіння, всебічно розглянув колізійні та матеріально-правові питання обігу цінних паперів, які перебувають у володінні посередника, узагальнив підходи до їх вирішення у міжнародних конвенціях, доктрині, законодавствах, судовій практиці найважливіших юрисдикцій світу. Особливе значення має зроблений у дисертації аналіз методології вирішення колізійної проблеми стосовно бездокументарних та знерухомлених цінних паперів, щодо яких жодні з традиційних колізійних принципів речового права виявляються непридатними для застосування.

У цьому контексті дисертант ґрунтовно проаналізував положення новітніх міжнародних конвенцій у сфері обігу цінних паперів – Гаазької конвенції 2006 р. про право, яке підлягає застосуванню до певних прав щодо цінних паперів, які перебувають у володінні посередника, та Конвенції УНІДРУА 2009 р. про матеріальні норми права щодо цінних паперів, що перебувають у володінні посередника. Автор дисертації наголошує, що ці міжнародні документи спрямовані на створення принципово нової концепції регулювання правовідносин у системі опосередкованого володіння цінними паперами, запровадження якої вимагатиме перегляду існуючих правових принципів та інститутів національних правових систем.

Предметом аналізу автора дисертації стало також правове регулювання транскордонних правочинів, які здійснюються на міжнародному ринку цінних паперів. У контексті цього дослідження вагоме значення приділено вирішенню колізійного питання стосовно розміщення емісійних цінних паперів за межами держави їх емітента. Результатом такого аналізу стало формулювання висновку про те, що вихідним колізійним правилом щодо розміщення цінних паперів слід визнати застосування права держави, де здійснюється таке розміщення.

Окрему увагу в межах дисертаційного дослідження приділено правому регулюванню деяких видів цінних паперів, які найчастіше виступають об'єктом міжнародного обігу, а саме векселів, чеків, коносаментів, єврооблігацій та депозитарних розписок. Зокрема, дисертант представив оцінки наслідків уніфікаційних процесів у межах міжнародного вексельного та чекового права, здійснив порівняльний аналіз механізму розв'язання вексельних колізій у системах женевського та англо-американського вексельного права, а також запропонував розв'язання складної колізійної проблеми, пов'язаної з обігом коносаментів. У дисертаційній роботі також сформульовані висновки, одержані в результаті дослідження єврооблігацій та депозитарних розписок, які порівняно нещодавно з'явилися у світовій фінансовій практиці, і проблеми обігу яких ще не отримали достатнього наукового висвітлення.

Загалом, наукові результати, отримані О. Виговським під час проведення дослідження, можуть бути використані при здійсненні подальших наукових розробок у сфері правового регулювання транскордонного розміщення та обігу цінних паперів, а також мають потенціал практичного застосування у здійсненні законотворчої роботи та у правозастосовчій діяльності. Практичний вимір сформульованих автором дисертації висновків та рекомендацій полягає у можливості побудови на їх основі оптимальної для України моделі нормативного механізму регулювання обтяжених іноземним елементом відносин, що виникають у сфері випуску та обігу цінних паперів.